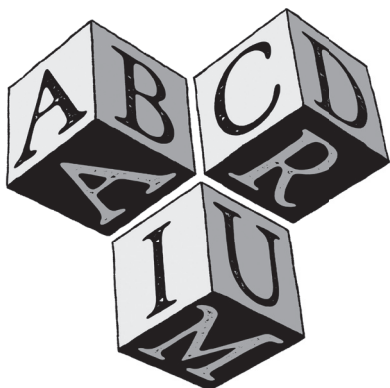

Jean Paul Van Bendegem

ABECEDARIUM

Houtekiet

Antwerpen / Amsterdam

De D van Debat

Het uittreksel dat de kern vormt van deze bijdrage komt uit een rapport, gedateerd 1 april 2027. Het mag vrij verrassend genoemd worden dat dit document in onze handen is terechtgekomen, niet alleen omdat het uit de toekomst komt maar ook omdat het een intern document betreft van het ministerie van Onderwijs, meer bepaald van het departement ‘Expertcel KwaliteitsBewaking Kritisch Debatteren (EKBKD)’. Deze cel werd volgens het rapport opgericht op 1 april 2026, na het beruchte debacle op VRT 1 in *De Zevende Dag* van 2 april 2025. (Het programma was een dag verlaat door een voetbalmatch.) Blijkbaar was de hele bevolking geschokt door de beelden van een Siegfried Bracke die in het bovenbeen beet van Kristof Calvo nadat die de snor van Bracke had afgerukt, en van een Zuhail Demir die Gwendolyn Rutten letterlijk de ogen uitstak. (Dit laatste had uiteindelijk wel een positief effect omdat

sedertdien in de vakliteratuur het *argumentum ad oculos* een ruimere invulling heeft gekregen.) Het voorstel geformuleerd door Bruno De Wever, die door een grappige voornaamsverwisseling ongewild minister-president was geworden, kwam erop neer dat voortaan bij publieke debatten een expert aanwezig zou zijn om de kwaliteit van het debat te garanderen. Zijn of haar taak zou eruit bestaan om tussen te komen wanneer nodig en de discussie van commentaar te voorzien, zodat het voor alle partijen duidelijk zou zijn wie wat zegt wanneer waarom en tegen wie, de zogenaamde vijf w's. Analyses van vroegere jaargangen van *De Zevende Dag* hadden namelijk overvloedig aangetoond dat een doorsnee politic(us/a/x) met moeite aan één w toekwam (en niet altijd "Wie ben ik?").

Dan volgt hier het uittreksel. A en B zijn de voor het debat uitgenodigde politici en E is de expert:

A: "Het is schandalig dat uw partij kritiek durft te hebben op mijn voorstel om alle immigranten het land uit te zetten!"

E (zich richtend tot B): "U begrijpt dat A nu niets inhoudelijks heeft gezegd. Een weinig geslaagd *argumentum ad hominem* door de partij aan te vallen en

niet wat ze inhoudelijk te zeggen heeft. Verschillende routes liggen open: u repliceert zelf met een *ad hominem*, misschien in de vorm van een boutade of u gaat over op de inhoud.”

B (na even nadenken): “Dat is normaal, want mijn partij bestaat tenminste uit mensen met een hart.”

E (met bescheiden applaus): “Mooi, u heeft voor de boutade gekozen.” (Richt zich tot A) “Uiteraard blijft de *ad hominem* eeuwig bruikbaar, maar misschien is het geen slecht idee om dit te doorbreken door er toch iets feitelijks tussen te gooien.”

A (fluisterend tegen E): “Zou ik kunnen uitpakken met het feit dat zijzelf twee jaar geleden een gelijkaardig voorstel hebben ingediend?”

E (met luidere stem): “Ten eerste wordt er niet gefluisterd en ten tweede moet u afwegen wat het effect van die strategie kan zijn. Het kan een prima afleidingsmaneuver zijn – de discussie verschuift naar die van twee jaar geleden – maar u neemt een risico indien B dat voorstel goed kent en kan wijzen op de verschillen tussen toen en nu. Aan u de keuze.”

A (na lang nadenken): “Mensen met een hart? Heeft uw eigen partij niet ooit een gelijkaardige positie ingenomen?”

E (met duidelijke bewondering): “Schitterend! U heeft handig gebruik gemaakt van vaagheid waardoor uw tegenstander nu moet nadenken en moet zien uit te vinden waarover u het heeft. Bovendien heeft u al een veiligheid ingevoerd door ‘gelijkaardig’ en niet ‘zelfde’ te gebruiken.” (Richt zich tot B) “U weet toch dat u deze zet zeer gemakkelijk kan pareren? U kan nog eens een boutade gebruiken. Ziet u in welke richting ik denk?”

B (denkt na en ziet plotseling het licht): “Is dit niet typisch? U wilt altijd maar het proces van het verleden maken terwijl onze blik op de toekomst gericht moet zijn. U kijkt voortdurend in de verkeerde richting!”

E (met bewondering in de stem): “Goed!”

Vanuit de coulissen weerklinkt plotseling een geluidssignaal, en E richt zich naar A en B.

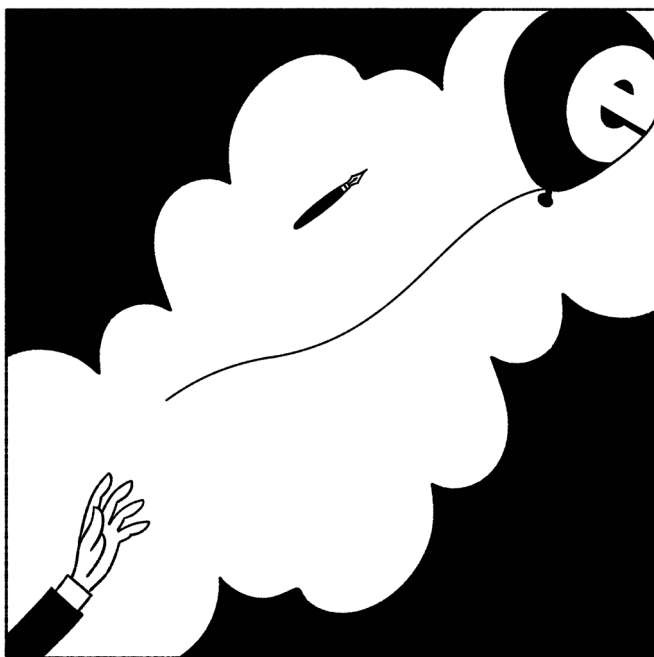
E: “Waarde deelnemers, volgens de richtlijnen vastgelegd door de EKBKD, heeft u nu al de volledige tijd opgebruikt voor het rond de pot draaien en vrees ik dat u niet anders kan dan het nu te hebben over de inhoud. Vermits de discussie tot nu toe eerder grappig en elementair was, vergeten we best alles wat al gezegd is en starten we opnieuw.”

A (met aarzeling en de blik voortdurend op E gericht): “Euh, ik heb mogen vaststellen dat mijn wetsvoorstel door uw partij kritisch is onthaald en, euh, ik kan u verzekeren dat mij dat ongelofelijk veel pijn heeft gedaan! Ik, ja ik, die alleen maar probeer het beste te doen voor iedereen!!!”

E (onderbreekt A): “Nee, nee! Dat laatste is een *argumentum ad misericordiam* om medelijden op te wekken en is inhoudsloos. Het spijt me, maar u moet nu de set verlaten. De discussie stopt hier!”

Tot daar dit uittreksel. Interessant detail: het rapport vermeldt op het einde bij de aanbevelingen dat er dringend moet nagedacht worden over de fysieke bescherming van de experts, gezien de geregelde molestaties door deelnemers aan het debat.

Oorspronkelijk verschenen in *De Geus* 50,3 (2018): 52

De G van Geheim

7 uur in de vooravond, het tv-journaal, een willekeurige dag, Martine Tanghe presenteert. De reporter ter plaatse laat de nieuwsgierige kijker en Martine weten dat hij zich op de locatie bevindt waar een geheime vergadering bezig is van de regering – kies er maar ééntje, we hebben er genoeg – om een of ander al dan niet reëel probleem op te lossen (en zo de aandacht af te leiden van de echt hete hangijzers). Denken wij op zo'n moment niet allemaal hetzelfde: hoezo geheim? Als ge weet waar het plaatsheeft, dan is het toch geen geheim meer, dat spreekt elkaar gewoon tegen? Of begrijpen we het verkeerd?

Beginnen bij het begin: geheimen hebben te maken met kennis. Een persoon P heeft een geheim X indien P X weet en indien er niet iemand anders is, stel Q, die X ook weet. Klinkt goed, maar volledig is deze

bepaling helaas niet. Er moet een belangrijk onderscheid gemaakt worden wat het niet-weten van Q betreft. Want het gegeven dat Q X niet weet, kan twee dingen betekenen: ofwel weet Q dat P een geheim heeft zonder daarom het geheim X zelf te kennen, ofwel weet Q niet eens dat P een geheim X heeft. In het eerste geval speelt uitsluiting een belangrijke rol: doordat Q weet dat P een geheim heeft, wil hij of zij natuurlijk doodgraag weten wat X is. P weet iets meer dan Q en dat is verschrikkelijk, zeker in deze tijden van permanente controle. (Tussendoorse overpeinzing: op een treinperron staan twintig mensen van wie achttien met een smartphone, de resterende twee hebben hem gisteren laten vallen en vertonen nu Parkinsonachtig gedrag door de lege handen, ze zijn 'toetsarm' geworden. Al deze mensen zijn de wereld buiten het perron aan het controleren, getuige het feit dat ze zich pas bij het binnenrijden van de trein realiseren dat ze in een station zijn en niet op de plek van de andere. Geen 'hic et nunc' maar 'ibi et nunc', het drama van deze tijd. Zo, excuses maar dat moest er even uit.)

In het tweede geval draait de wereld rustig door, en in heel wat gevallen zal P doodblij zijn dat zijn of haar geheim mee zal verdwijnen in oven of graf. Hieruit volgt al iets ongemeen interessants: er zijn veel meer geheimen dan die waarvan we weet hebben. Een ‘echt’ geheim – ik duid dit aan met X! – heeft veel gemeen met mirakels. De hovaardige christenmens wil per se getuige zijn van elk mirakel, maar wie weet hoeveel mirakels zich dagelijks voltrekken waarvan we niets afweten? Let wel, ik claim hier geen originaliteit, want deze gedachte is, onder andere, al briljant verwoord geweest door de betreurde Rudy Kousbroek in *Hoger Honing* (1997). En, verrassend genoeg, heeft X! ook veel gemeen met de leugen, want van de meeste leugens die circuleren weten we niet eens dat het leugens zijn. Is logica niet formidabel? Een korte, bescheiden analyse en we hebben al een fundamenteel verband gevonden tussen mirakels en leugens. Wie had dat nu gedacht? Een retorische vraag, geen antwoord nodig, dankuwel.

Maar even terug naar het eerste geval. In contrast met het tweede geval, hebben we nu een ‘startbasis’ als het ware. Want, als P weet dat Q weet dat P een

geheim X heeft zonder dat het geheim aan Q bekend is – laat ons dat aanduiden met X? – dan heeft P een voorsprong op Q. Een dergelijke situatie creëert voor P een meer dan verleidelijke situatie. P heeft nu de macht om Q volledig in te wijden in X? of om Q slechts gedeeltelijk in te wijden in X? of om Q iets wijs te maken zodat Q gelooft dat het X? is terwijl het over iets anders gaat, zeg maar Y?. Laat ik dit noteren als (X/Y)?. Maar het hoeft daar niet te stoppen. Oh neen! Q kan vermoeden dat P een spel aan het spelen is en dat Y? best niet geloofd wordt want Y? klinkt te mooi om waar te zijn – op zich merkwaardig dat waarheid hier iets mee te maken heeft – en dus moet het wel iets anders zijn, maar ja, wat is X?? (Noot: het tweede vraagteken is echt wel een vraagteken.) Let wel, als P dit ook al heeft bevroed, dan kan die Q perfect misleiden door uitgerekend X? te vertellen, hopend dat Q dit niet zal geloven waardoor het geheim X? bewaard blijft. Hiermee is het vraagstuk dat deze column opent opgelost. Uiteraard willen de heren en dames politici dat het geweten is dat zij vergaderen daar op die plaats op dat moment, maar niet per se waarover er vergaderd wordt, daar zit een stukje van het geheim. Is het ‘waarover’ toch geweten maar iedereen

doet alsof de neus bloedt, dan heet dat een publiek geheim.

Wie zou gedacht hebben dat het mijn kwaadaardige geest is die deze waanzinnige en verwarrende notatie heeft bedacht, dan wil ik dit ten stelligste ontkennen. Want, gewapend met ‘!’, ‘?’ en ‘/’ kunnen we ons afvragen of we een interpretatie kunnen vinden voor, ik zeg maar wat, $((X/Y)!/Z?)??$ Ik heb geen idee en dus stop ik hier.

Oorspronkelijk verschenen in *De Geus* 51,1 (2019): 52

